

heller ikke noget problem at fremlæse et tydeligt indslag af Blut-und-Boden-ideologi hos digtere som Johannes V. Jensen, Paul la Cour og den unge Sarvig samt ikke mindst Kaj Munk og Gustaf Munch-Petersen, der som bekendt også blev ofre for nazismen/fascismen. Den slags er dog sjældent gjort, og det er naturligvis alt sammen noget, der bekræfter, at vi bevidstløst som litteraturhistorisk kategoriseringsinstrument anvender en række 50 år gamle ekskluderinger fra Dansk Forfatterforening, og at der hermed kan være et seriøst behov for en genlæsning af en række af de forfattere, der tilhører den danske nazismekonstruktion – en konstruktion, hvis essens kan sammenfattes med to ord: litteraturhistorisk glemsel.

Jørgen Holmgaard

Bør læses

Peter Lützen: *Et billede at læse med*, Kbh. 2002 (Akademisk Forlag).

Denne bog, der bygger på en ph.d. afhandling fra nordisk på Københavns Universitet, er en undersøgelse af tekstanalytiske metoder anvendt i dansk litteraturforskning i perioden fra 1960 til i dag. Den går ikke til programerklæringerne eller til de mange teoretiske intentioner, der har set dagens lys i perioden, men til et pænt stort udvalg af de faktiske udførte analyser. Nøgternt tager Lützen som udgangspunkt, at tekstanalyserne næppe så meget har overbevist i kraft af deres uimodsigelige henvisninger til de analyserede tekster, men snarere har gjort det i kraft af deres

egne egenskaber som læse- og troværdige tekster. Tilgangen er da logisk nok at undersøge disse egenskaber. Fokuseringspunktet er de analytiske teksters billedsprog, nærmere betegnet deres bærende metaforer. Lützen refererer her til Riffaterres greb ‘sustained metaphors’ brugt bl.a. i hans *Fictional Truth* fra 1990.

Det giver sig selv, at denne fokusering på de analytiske teksters billedsprog fører til en nedtoning af det mere begrebsmæssige apparat, de betjener sig af. Men tankevækkende viser det sig, at metaforbegrebet anvendt i en vid og smidig udformning indfanger langt mere, end man skulle tro. Teoretisk hænger det sammen med de flydende, reelt konventionsbårne skillelinier mellem begreber og billedlige formuleringer i ikke mindst de humanistiske fagsprog. I praksis følger sig dertil, at store dele af dansk tekstanalyse har været meget svag både i begreber og i sprog- og tekstteoretisk fundering af det, de har gjort ved deres analytiske emner. Deres overbevisningsevne har ligget i deres færdighed i sprogligt at male billeder, som modtagerne kunne lide at se på. Tekstanalytikerne og deres læsere har således samlet sig i bestemte metaforfællesskaber.

I den periode, hvor nykritikken dominerede, lokaliserer Lützen to dominerende metaforkomplekser i tekstanalyserne, nemlig dels nogle organiske, dels nogle mekaniske. I den første gruppe finder man – hen over klare indbyrdes forskelle – bidrag fra Brostrøm og Fjord Jensen. I den anden gruppe finder man dels de sprogfolk, der som Erik Hansen, Erik Lilsig, Hans Jørgen Schiødt m.fl. i 60’erne – efter min mening fortjenstfuldt, men uden

afgørende publikumsopbakning – forsøgte at fundere tekstanalysen i sproglige iagttagelser. Dels finder man de i gymnasie- og seminariesammenhæng pædagogisk succesfulde analytikere Brandt-Petersen og Hejlskov Larsen, der med hver deres versioner af en bygningspræget metaforik (tekstens ‘planer’, teksten som et ‘hus’ etc.) fejrede store triumfer.

Ideologikritikkens tekstanalyser ser Lützen samle sig om ‘varen’ som bærende metafor, og han kommer ret langt med denne retoriske betragtning af, hvad der i datidens kontekst blev opfattet som et rent begreb. I analysernes omgang med de litterære tekster blev der, egentlig meget naturligt, skrevet meget andet frem, end en strikt begrebsbrug tilsagde. Dog er historikken ikke helt præcis. Overgangen omkring 1972 fra den strukturalistisk-semiotiske ideologikritik med dens synkrone tankegange til den genetisk-socialhistoriske tekstanalyse, som blev udviklet gennem de efterfølgende år, beskrives ikke. Her kompliceredes billedet da også betydeligt. Varen som metafor fik det mindre godt og blev afløst af en række kausalbegreber. De var så lidt som deres forgængere i det 19. århundredes historisk tænkende humaniora fri for metaforisk indhold. Men i stedet for at male overbevisende tjente de nok så meget til – på ny kunne man sige – at dække over det mylder af tankemæssige problemer, som havde fældet deres ældre fætre under de humanvidenskabelige ombrydninger i det 20. århundredes første halvdel.

Ligesom man med Lützen bliver mindet om, hvor meget der i løbet af meget få år skete i tekstanalyse og litteraturforskning i perioden 1965-75,

bliver man også med ham slået af, hvordan det derefter tyndede ud med nye ideer og nye metaforer. Han får i sin behandling af tiden efter ikke nær så meget kød på sin metaforkrog, som i undersøgelserne af nykritikken og ideologikritikkens tekstanalyser. Han slår ned med gode iagttagelser, men materialet er ikke så rigt endda. Dog giver diagnosticeringen af plante- og orgasmemetaforerne m.m. i Erik A. Niensens tekstanalyse-bøger en pote, der fortæller hvor givtigt grebet grundlæggende er i forhold til en god del af dansk tekstanalyse.

Bogen rejser en række teoretiske problemstillinger, som den bevidst ikke selv tager livtag med. Fremstillingens disponering kan også diskuteres. Det er tydeligt, at der undervejs er sket øjenåbninger, som ikke helt var forudset eller planlagt fra starten. Sådan går det heldigvis også for læseren, der her kan hente meget mere tankeføde og principiel indsigt, end man oftest møder i de afhandlinger, der ellers kommer ud fra de faglige miljøer i år som disse. Bør læses af alle litterater, der kan klare et dybt kik ind i den tekstanalytiske branches kulisser og snoreværk. Man kan efter det længes efter ny videnskabeliggørelse af feltet; måske gennem et greb tilbage til der, hvor det blev sluppet inde midt i det forløb, som Lützens undersøgelse kortlægger.

Jørgen Egebak

Kafka-fabrikken

Maria Luise Caputo-Mayr, Julius Michael Herz (udg.): *Franz Kafka. Internationale Bibliographie der Primär- und Sekundärliteratur. Eine*